

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

650

HAIBA NA MICHEZO

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2004

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

1. Fafanua misingi minne ya ufundishaji wa somo la Haiba na Michezo.

Msingi wa kwanza ni kushirikisha wanafunzi moja kwa moja katika mchakato wa kujifunza. Hii huongeza uelewa kwa sababu wanafunzi hushiriki kikamilifu badala ya kusikiliza pekee.

Msingi wa pili ni kutumia mbinu za vitendo na shirikishi ambazo huunganisha nadharia na mazoezi ya kimichezo. Kupitia vitendo, wanafunzi hupata picha halisi ya kile wanachojifunza.

Msingi wa tatu ni kuzingatia usalama wa wanafunzi kwa kuhakikisha mazingira ya michezo na vifaa vinavyotumika havina madhara. Usalama hujenga ujasiri kwa mwanafunzi kushiriki bila hofu.

Msingi wa nne ni kufuata malengo ya mitaala ya somo ili kuhakikisha ufundishaji unaendana na shabaha za elimu kwa ujumla.

2. Eleza stadi nne za maisha anazopata mwanafunzi kwa kusoma Haiba na Michezo.

Mwanafunzi anajengewa stadi ya ushirikiano, kwa kuwa michezo inahitaji mshirikiano na hufundisha kutegemeana.

Anajengewa stadi ya uongozi kwa sababu hupata nafasi ya kuongoza wenzake katika shughuli za kikundi na mazoezi ya pamoja.

Anapata stadi ya kujiamini na kujitambua. Kushiriki na kushinda changamoto katika michezo humfanya mwanafunzi kuamini uwezo wake.

Pia anajengewa stadi ya afya ya mwili na akili. Kupitia michezo hupata mwili wenye nguvu na akili yenye uwezo wa kukabiliana na changamoto.

3. Eleza mambo manne yanayoweza kuhatarisha usalama wa wachezaji.

Kutokuwa na vifaa bora vya michezo, kwani vifaa hafifu vinaweza kuvunjika au kushindwa kufanya kazi na hivyo kujeruhi wachezaji.

Uwanja au eneo la michezo lisilotunzwa vizuri, kwa mfano lenye mashimo au vitu hatarishi, linaongeza uwezekano wa kupata majeraha.

Kukosa maandalizi ya mwili kama vile kupasha moto misuli kabla ya mchezo husababisha kuumia kirahisi wakati wa kushiriki.

Kutokuwepo kwa huduma ya kwanza au wahudumu wa afya karibu hufanya tatizo dogo kuwa kubwa kwa sababu msaada wa haraka hukosekana.

4. Toa maana ya istilahi: (a) ujuzi (b) lengo kuu (c) mada ndogo (d) lengo mahsusi.

Ujuzi ni uwezo wa mwanafunzi kutumia maarifa aliyojifunza katika vitendo vya kila siku au mazoezi ya michezo.

Lengo kuu ni shabaha pana ya somo ambayo inalenga kufanikisha uelewa wa jumla wa mwanafunzi.

Mada ndogo ni sehemu ndogo ya masomo iliyo ndani ya mada kuu ambayo huchangia kufanikisha malengo ya jumla.

Lengo mahsusi ni shabaha maalum na inayopimika, inayokusudiwa kufanikishwa ndani ya kipindi kimoja cha somo.

5. Taja njia nne zinazochoea ari ya kujifunza kwa wanafunzi wenye tabia tofauti.

Kuwapongeza na kuwapa zawadi ndogo huchochea ari kwa wanafunzi, hata wale wenye aibu.

Kuwashirikisha katika mashindano au michezo darasani huwafanya wajitahidi kushiriki zaidi.

Kutumia vikundi vya ushirikiano huwasaidia wanafunzi wenye uwezo tofauti kushirikiana na kujifunza kwa msaada wa wenzao.

Kubadilisha mbinu za ufundishaji mara kwa mara huzuia uchovu na kuleta msisimko mpya kwa wanafunzi wote.

6. Eleza stadi nne muhimu za mwalimu katika kufaragua zana za kufundishia papo kwa papo.

Mwalimu anatakiwa awe mbunifu, ili aweze kubuni zana kutokana na vifaa vilivyopo kwa wakati huo.

Anapaswa kuwa na stadi ya kutumia vifaa vya kawaida vilivyopo karibu ili kuunda zana zinazotimiza malengo ya somo.

Lazima awe na uwezo wa kutumia muda vizuri kwa kuandaa zana haraka bila kuchelewesha somo.

Mwalimu pia anatakiwa kutathmini kwa haraka ufanisi wa zana aliyotengeneza, kuona kama zinawasaidia wanafunzi kuelewa kwa urahisi.

7. Eleza mambo manne yanayozingatiwa kabla ya kutengeneza zana za kufundishia.

Mwalimu huzingatia malengo ya somo ili kuhakikisha zana zitakazotengenezwa zinaendana na malengo hayo.

Anaangalia umri na uwezo wa wanafunzi, ili zana ziwe rahisi kutumia na kueleweka.

Mwalimu hutathmini upatikanaji wa vifaa vinavyohitajika kutengeneza zana hizo.

Anafikiria pia usalama wa wanafunzi, kuhakikisha zana hazina madhara yoyote wakati wa matumizi.

8. Taja tofauti nne kati ya kitabu cha kiada na kitabu cha ziada.

Kitabu cha kiada ni cha lazima darasani na kimeidhinishwa na mamlaka ya elimu, ilhali kitabu cha ziada ni cha hiari na hutumika kuongeza maarifa.

Kitabu cha kiada hufuata mtaala wa kitaifa, wakati kitabu cha ziada hutoa maudhui mapana na si lazima kiwe ndani ya mtaala.

Kitabu cha kiada huchapishwa kwa ajili ya ngazi maalum ya kielimu, wakati kitabu cha ziada huchapishwa kwa wasomaji wa viwango tofauti.

Kitabu cha kiada kinalenga kufanikisha malengo ya mitaala, wakati kitabu cha ziada kinalenga kupanua upeo wa uelewa wa mwanafunzi.

9. Eleza vipengele vinne vya muhtasari wa somo la Haiba na Michezo.

Kipengele cha kwanza ni mada kuu ambayo inaeleza eneo la masomo litakalofundishwa.

Kipengele kingine ni malengo ya jumla na mahsusi yanayoeleza kile kinachokusudiwa kufanikishwa katika kipindi.

Pia, muhtasari huonyesha mbinu na nyenzo zinazotumika kufundishia na kujifunzia.

Mwisho, muhtasari huainisha vigezo vya tathmini ili kupima kiwango cha uelewa wa wanafunzi.

10. Taja aina nne za zana za upimaji.

Mitihani na kazi za maandishi ambazo hupima uelewa wa wanafunzi kwa maandiko.

Maswali ya mdomo au mahojiano ambayo hupima uelewa wa papo kwa papo kwa mwanafunzi.

Kazi za vitendo ambazo hupima uwezo wa mwanafunzi kutumia ujuzi katika hali halisi.

Uchunguzi wa mwenendo wa mwanafunzi unaofanywa na mwalimu wakati wa somo, ambao hupima nidhamu na ushiriki wake.

11. Jadili nafasi ya zana za kufundishia na kujifunzia katika kuimarisha ujifunzaji.

Zana hufanya mchakato wa ujifunzaji kuwa wa vitendo na rahisi kueleweka kwa wanafunzi.

Huchochea ari ya wanafunzi kushiriki kikamilifu kwa kuwa wanajifunza kwa kuona na kugusa.

Husaidia kufafanua dhana ngumu na kuzipa sura rahisi inayoweza kueleweka kwa urahisi na wanafunzi.

Pia husaidia wanafunzi wa viwango tofauti vya uelewa kupata nafasi ya kuelewa kwa kiwango chao kwa kutumia zana moja.

12. Changanua umuhimu wa maandalizi ya maandiko na vifaa vya kufundishia.

Maandalizi ya maandiko humsaidia mwalimu kupanga somo lake kwa mpangilio unaoeleweka na kufuata malengo.

Yanaongeza ufanisi wa somo kwa sababu mwalimu anapokuwa na muhtasari hubaki kwenye mstari wa mada.

Maandalizi ya vifaa hufanya somo liwe hai, kwani vifaa huonyesha dhana za kitendo badala ya maneno pekee.

Maandalizi haya yote husaidia kuokoa muda na kuzuia vurugu darasani kwa sababu mwalimu anakuwa tayari amepanga kila kitu.

13. Eleza changamoto na manufaa ya upimaji na tathmini.

Faida ya kwanza ni kumpa mwalimu taarifa sahihi juu ya uelewa wa wanafunzi na kuona iwapo malengo yametimia.

Manufaa mengine ni kumsaidia mwanafunzi kubaini maeneo aliyopungukiwa ili aweze kujirekebisha.

Changamoto ni ugumu wa kupima stadi za vitendo kwa usahihi kwa sababu matokeo mara nyingi hutegemea mtazamo binafsi wa mwalimu.

Changamoto nyingine ni ukosefu wa rasilimali na muda wa kufanya tathmini ya vitendo kwa wanafunzi wote.

14. Eleza hatua zinazopaswa kufuatwa katika maandalizi ya somo la Haiba na Michezo.

Hatua ya kwanza ni kuchambua silabasi na malengo yaliyowekwa kwa mada husika.

Hatua ya pili ni kuandaa muhtasari wa somo wenye malengo, mada ndogo, mbinu na nyenzo.

Hatua ya tatu ni kuchagua mbinu shirikishi zinazowezesha wanafunzi kushiriki na kuelewa kwa vitendo.

Hatua ya nne ni kuandaa vifaa na zana za kufundishia kuhakikisha vinafaa na ni salama kwa matumizi.

15. Fafanua changamoto zinazokumba maandalizi na matumizi ya zana za kufundishia.

Changamoto ya kwanza ni gharama kubwa ya kupata au kutengeneza zana bora.

Changamoto nyingine ni upungufu wa muda kwa mwalimu kutokana na majukumu mengine ya ufundishaji.

Walimu wengi hukosa ujuzi wa kisasa wa kubuni na kutumia zana kwa ufanisi.

Pia, zana huharibika kwa urahisi kwa kuwa zinatumika mara kwa mara bila matunzo ya kutosha.

16. Jadili misingi ya ufundishaji na jinsi inavyosaidia mwalimu kufanikisha somo.

Kushirikisha wanafunzi huongeza ari na ushiriki, hivyo hufanikisha somo.

Kuchanganya nadharia na vitendo huwafanya wanafunzi kupata picha halisi ya wanachojifunza.

Kuzingatia usalama huwapa wanafunzi ujasiri kushiriki bila hofu ya majeraha.

Kufuata malengo ya somo huwezesha mwalimu kuhakikisha kuwa somo lina matokeo yanayopimika na yenye ufanisi.

17. Eleza nafasi ya kiongozi cha mwalimu katika maandalizi ya somo.

Kiongozi humsaidia mwalimu kupanga somo kwa mpangilio na kufuata hatua muhimu.

Kinaonyesha mbinu, vifaa na malengo yanayohitajika katika kila kipindi.

Ni rejeleo la haraka linalomwongoza mwalimu wakati wa somo ili asipoteze mwelekeo.

Kwa ujumla, kiongozi huongeza ufanisi wa maandalizi na ufanikishaji wa somo.

18. Changanua mchango wa somo la Haiba na Michezo katika maadili na mshikamano wa kijamii.

Somo hujenga maadili ya heshima kwa wanafunzi, kwani michezo inahitaji heshima kwa wachezaji na viongozi.

Huimarisha mshikamano wa kijamii kwa kuwaleta wanafunzi pamoja kupitia michezo ya kikundi.

Hufundisha nidhamu kwa sababu michezo inafuata kanuni na taratibu ambazo lazima ziheshimiwe.

Huwajengea wanafunzi moyo wa ushindani wa kiungwana kwa kukubali kushinda au kushindwa bila kinyongo.